

SOVJETSKA RATNA MORNARICA

Američki tjednik „Time” od 23. februara 1968. god. donio je interesantan, nepotpisan članak¹ o sovjetskoj ratnoj mornarici, njenoj snazi, aktivnosti i ulozi u sadašnjoj svjetskoj politici.

U članku se podvlači da je SSSR, kroz veoma kratko vrijeme poslije drugog svjetskog rata, transformirao svoju ratnu mornaricu, od jedne relativno beznačajne snage za odbranu obale, u stvarno svjetsku flotu otvorenog mora. Praktično, gotovo svi brodovi koji sada sačinjavaju udarnu snagu RM SSSR-a izgrađeni su poslije 1957. god. I tako, naglašava se u članku, dok se 60% flote SAD sastoji od brodova starih 25 i više godina, sovjetsku RM sačinjavaju gotovo u cjelini brodovi koji spadaju među najnovije i najbolje opremljene brodove na svijetu. Ona ima flotu od 19 krstarica, 170 razarača, projektilskih fregata i eskortnih razarača, 560 torpednih i raketnih čamaca. Njenih 360 podmornica, od čega 55 na nuklearni pogon, predstavljaju najveću podmorničku flotu na svijetu, kojoj se godišnje dodaje po pet novih podmornica na nuklearni pogon. Većina od ovih podmornica na nuklearni pogon su protivpodmorničke podmornice, čija je namjena da u slučaju rata uništavaju američke podmornice naoružane raketama *Polaris*; međutim, sve je veći broj sovjetskih podmornica na nuklearni pogon koje su naoružane novim podvodnim projektilom dometa najmanje 1.500 milja. Osim toga gotovo svi sovjetski površinski brodovi, od najmanjih do najvećih, naoružani su raketama brod-brod. Sovjetske krstarice i razarači tipa „Kresta” i „Kynda” imaju rakete koje mogu da pogode neprijateljski brod na udaljenosti od 200 milja, a tipa „Krupni” i „Kildin” na 100 milja, dok brzi raketni čamci tipa „Osa” i „Komar” imaju rakete efikasnog dometa od 20 milja. Prema tvrđenju u ovom članku ni jedna ratna mornarica na Zapadu nema, u stvari, rakete sličnih osobina. SAD tek sada razmatraju problem izrade raketa brod-brod. SSSR je izgradio i svoj prvi nosač helikoptera (ili aviona sa vertikalnim uzletanjem), dok je drugi u gradnji. U isto vrijeme je reorganizovao svoju mornaričku pješadiju i pretvorio je u snagu koja može da intervenira, i na znatno udaljenim područjima, na način umnogome sličan onome kako je to činila američka mornarička pješadija u Libanonu i Dominikanskoj Republici.

Sovjetski savez raspolaže i trgovačkom mornaricom, koja raste najbržim tempom; prema predviđanjima ona će po tonaži preći trgovačku mornaricu SAD već posle 1970. godine. Njegova ribarska flota otvorenog mora najveća je i najmodernije opremljena na svijetu; mnogi od njenih 4.000 brodova, osim za ribarenje, služe i za prikupljanje vitalnih informacija duž stranih obala. SSSR ima i najveću oceanografsku flotu, čijih

¹ *Russia's Navy: A New Challenge at Sea*, „Time”, SAD, od 23. februara 1968. god.

200 brodova prikupljaju, i sa vojnog stanovišta veoma značajne, podatke o dubinama, strujama, topografiji dna, kao i druge podatke od interesa za sovjetske ratne brodove i podmornice.

Sovjetski program razvoja pomorske moći obuhvata puni spektar mogućeg korištenja mora — sa vojnog, ekonomskog, političkog i komercijalnog stanovišta. Stavljanje naglasaka na pomorsku moć, ističe se u članku, predstavlja veoma značajnu strategijsku odluku. Ovako koncipirana ratna mornarica omogućava SSSR-u mobilnost u svjetskim razmjerama, što nije bila u stanju da mu pruži njegova ogromna suhozemna armija. Zato se SSSR i okrenuo ka moru da bi probio svoje vlastite geografske granice i tako postao u pravom smislu svjetska sila.

SSSR koristi svoju ratnu mornaricu ne samo kao vojnu već i političku snagu. Njezin se uticaj na svjetske događaje već počeo ozbiljno da osjeća. U članku se to ilustrira slijedećim konkretnim primjerima.

U vrijeme krize sa „Pueblom“, kada su SAD uputile jedan združeni odred svoje RM radi pritiska na Sjevernu Koreju, jedan sovjetski razarač je kao sjena pratio američki nosač aviona „Enterprise“, dok je flotila od 16 sovjetskih krstarica i raketnih fregata bila upućena u vode između sjeverokorejske obale i američkog združenog odreda. „Sovjetsko prisustvo matiralo je“, kaže se doslovno u članku, „američki pritisak na Sjevernu Koreju i omogućilo Kremlju da izvrši lokalni pritisak na SAD, a da pri tome ne pribjegne prijetnji nuklearnim oružjem.“

SSSR svojom pomorskom moći podržava dvije zemlje koje Sjedinjenim Američkim Državama zadaju najviše brige. 150 trgovačkih brodova sačinjavaju most kojim se neprekidno iz sovjetskih luka upućuju u Hajfong protivavionske i druge rakete, gorivo, topovi i municija za Sjeverni Vijetnam. Štaviše, strah da ne pogode ove sovjetske brodove uzdržava SAD od bombardovanja lukobrana Hajfonga i miniranja ove luke. Drugim mostom sovjetskih brodova neprekidno se vrši snabdijevanje Kube u vrijednosti od 1,000.000 dolara dnevno.

Uticaj RM SSSR-a na nedavne događaje u Mediteranu bio je naročito karakterističan. Do prije nešto više od godinu dana SSSR je tu imao svega pola tuceta brodova, a sada je taj broj narastao na 46 — koliko približno ima i američka VI flota (50) koja se godinama osjećala u Mediteranu kao u nekom američkom jezeru. Znatno broj sovjetskih brodova došao je u Mediteran kroz Dardanele za vrijeme juskog rata između Izraela i UAR; njihov dolazak je pomogao da Izraelci brže prihvate prekid vatre. Držeći (nakon prekida vatre) po nekoliko svojih ratnih brodova u Aleksandriji i Port Saidu, SSSR je u stvari obezbijedio da se Izraelci uzdrže od bombardovanja velikih količina ratnog materijala koji je pristizao u ove luke.

Prodorom svoje flote u Sredozemlje SSSR je dijelom uspio da natkrili južni bok kopnenih baza NATO-pakta, dok na Baltiku, gdje je odnos u ratnim brodovima 5:1 u korist njegovih snaga, on praktično ima potpunu prevlast.

RM SSSR-a je u posljednjih deset godina, prema navodima u ovom članku, povećala svoju aktivnost na moru za oko trista puta. Sovjetska i američka mornarica se neprekidno međusobno prate. To je svojevrsan tihi rat. Ratni brodovi SSSR-a i njegovi ribarski brodovi, opremljeni odgovarajućom elektronskom opremom, prate američku i britansku flo-

tu, kao i flote drugih zapadnih zemalja daleko od obala SSSR-a. Podmornice i razarači stalno (kao sjena) prate američke nosače aviona u Mediteranu, a kad ovi uplove u neku luku drže stražu pred obalom sve dok ponovo ne isplove, da bi zatim nastavili svoju pratnju. Čitava flota raznovrsnih brodova stražari pred bazama američkih podmornica naoružanih raketama *Polaris* (*Holy Loch* u Škotskoj, *Rota* u Španiji i *Charleston* u SAD). Na sličan način, pred *Seattle*-om i *Cape Kennedy*-em, SSSR prati izbacivanje američkih satelita i slične pokuse. Od Mediterana do Japanskog mora sovjetski razarači i ribarski brodovi smjelo upadaju usred formacija američkih ratnih brodova, tako da se ponekad jedva izbjegne sudar. Ponekad, opet, nosač aviona mora da skrene sa kursa za vrijeme uzlijetanja ili slijetanja aviona (što može da dovede do njihovog pada u more). Bombarderi sovjetske mornaričke avijacije sa svojih baza na kopnu stalno isprobavaju do koje daljine mogu da se približe američkim nosačima, a da pri tome ne budu otkriveni radarom ili presretnuti lovcima sa nosača aviona. Cilj im je da se neopaženo približe nosaču na odstojanje do 100 milja, jer bi sa te udaljenosti imali dobru šansu da svojim raketama avion-brod postignu pogodak i to prije nego što bi se lovački avioni sa nosača uspjeli da podignu kako bi im se suprotstavili. Stoga američki nosači aviona drže u vazduhu 3—4 lovca kad god plove unutar radijusa dejstva sovjetske mornaričke avijacije, sa zadatkom da presretnu njene bombardere najmanje na 200 milja od nosača i da ih prate dok lete iznad njihovog združenog odreda. Da bi imali uvid u pokrete sovjetskih ratnih brodova, američki izviđački avioni prelijeću ih na moru najmanje jedanput dnevno, a u blizini obala SAD i Vijetnama i više puta na dan. U članku se tvrdi da se u operativnoj sali komande američke Pacifičke flote na Havajima na velikoj karti vodi i prati položaj i kurs svakog sovjetskog broda na Pacifiku; slične podatke o lokaciji sovjetskih ratnih brodova vode i *Atlantska* i *Mediteranska* flota SAD. Amerikanci ulažu velike napore radi otkrivanja i praćenja sovjetskih podmornica, dok ove nastoje da izbjegnju američkim tragačima. SAD upotrebljavaju vanredno osjetljivu infracrvenu opremu u satelitima i avionima kako bi otkrile toplotna zračenja koja ispuštaju podmornice i za vrijeme podvodne vožnje. Osim toga, svaka podmornica ima svoj specifičan, tzv. „elektronski potpis”, po kojemu se može prepoznati — kao ljudi po otiscima prstiju. To je zbir svih šumova koje podmornica u vožnji proizvodi — rad propelera, pumpi itd. Da bi otkrila ove specifične „potpise” sovjetskih podmornica, američka RM upotrebljava raznovrsnu opremu za prislušivanje, uključujući i dvije mreže podvodnih lokatora postavljene u oceanskim dubinama u područjima koja često posjećuju sovjetske podmornice. Američki avioni, razarači i protivpodmorničke podmornice nastoje da otkriju i prate sovjetske podmornice. Kada iz mase raznovrsnih zvukova u moru dobro obučeni poslužilac podvodnih lokatora ocijeni da se radi o podmornici, onda se karakteristike šumova otkrivene podmornice odmah prenose nekoj mornaričkoj bazi u SAD, gdje su u memoriji kompjutera zabilježeni „elektronski potpisi” većine sovjetskih podmornica, a kompjuter nakon nekoliko sekundi šalje odgovor: ime i opis podmornice. Ponekad američki lovci podmornica izvode prave protivpodmorničke vježbe nad otkrivenom sovjetskom podmornicom na-

stojeći da je prisile da izroni. SSSR stalno usavršava svoje podmornice. Njegova velika hidrografska flota nastoji da što više sazna o uslovima i skrovištima u oceanskim kanjonima za buduće generacije dubokoronećih podmornica. SAD, međutim, nastoje da budu u toku i najmanjih promjena u razvoju i načinu upotrebe sovjetskih podmornica. One opremaju svoje podmornice bešumnim pumpama i sistemima za rasturanje toplotnog zračenja kako SSSR ne bi bio u stanju da svojim infracrvenim sistemima za otkrivanje locira tragove američkih podmornica.

U uvodu članka se (kao moto) citiraju slijedeće riječi admirala Gorškova, komandanta RM SSSR-a: „Zastava sovjetske RM sada se ponosno vije svjetskim oceanima. Prije ili kasnije SAD će morati da shvate da više ne vladaju morima.”

Tvrđnjama o znatnoj prednosti američke RM u određenim područjima², kao i da SAD nepobitno ostaju najjača pomorska sila svijeta, u članku se nastoji osporiti tačnost ove Gorškovljeve izjave (koja se naziva prijetećim hvalisanjem). Podaci koji se u ovom članku iznose (neovisno o mogućnoj manjoj ili većoj tačnosti nekih detalja) nesumnjivo ukazuju na to da iza nje već stoje realne činjenice. To očito potvrđuje i plediranje da se po svaku cijenu sačuva američka prevlast na morima. „Zapad, naročito SAD”, ističe se u članku, „nemaju druge alternative već da prihvate sovjetski izazov na moru, jer su blagostanje i dobrobit SAD i njihovih saveznika čvrsto vezani za more i neometan tok dobara morskim putevima. Bila bi historijska greška ako bi nacija, tako moćna kao SAD, dozvolila da je neka kriza bilo gdje u svijetu, neovisno od toga koliko ozbiljna bila, skrene sa njenog odlučnog kursa da zadrži gospodarenje na morima...” Po riječima u članku, dok je pažnja SAD usredsređena na Vijetnam, SSSR stvara na moru takvu silu s kojom će SAD i njihovi saveznici imati dugo posla i nakon što borbe u Južnoj Aziji prestanu.

Tabela odnosa snaga RM SAD i SSSR

<i>Ratni brodovi</i>	SAD	SSSR
Udarni nosači aviona	15	0
Nosači helikoptera i aviona za podršku	17	2
Bojni brodovi i krstarice	14	19
Razarači, fregate i eskortni razarači	330	170
Podmornice na nuklearni pogon	75	55
Ostale podmornice	80	305
Desantni brodovi	105	100
Torpedni i raketni čamci	0	560
<i>Trgovačka flota</i>	1.000	1.350
	(14 miliona t)	(10 miliona t)

² Posebno u borbenom iskustvu iz ratova na moru, mogućnostima borbe protiv podmornica i mogućnostima vazdušne zaštite površinskih plovniha sastava — budući da SSSR nema nosača aviona, pa njegovi plovni sastavi mogu biti štice iz vazduha samo unutar radijusa dejstva avijacije bazirane na kopnu.

Iako se ovo može shvatiti i kao određeno zvonjenje na uzbunu s ciljem da se obezbijede pojačana ulaganja u RM SAD, sve one činjenice koje se u članku iznose, kao i tabela odnosa snaga RM SAD i SSSR-a po vrstama brodova (iz istog članka) očito ukazuju na to da postepeno dolazi do ravnoteže snaga i na ovom području, sa svim onim reperkusijama do kojih i inače dovodi takva ravnoteža. Kako na svjetskim morima i oceanima ne postoje granice, to se sastavi pomorskih snaga antagonističkih supersila mogu, s prijetećim teretom nuklearnih oružja, naći pred teritorijalnim vodama druge strane, odnosno neposredno suprotstavljeni jedni drugima na cijelom nizu potencijalnih žarišta svjetskih kriza. Poslijedice toga mogu, zavisno od okolnosti, biti veoma različite: od onemogućavanja drugoj strani da izvrši politički pritisak — demonstracijom sile — na neku treću zemlju (u članku se navodi slučaj s „Pueblom”), preko raznih oblika pomoći pojedinim stranama angažovanim u nekom lokalnom sukobu (primjeri u vezi s izraelsko-egipatskim i vijetnamskim ratom), do neposrednog međusobnog sukoba dviju supersila.

M. D.

PREBACIVANJE JEDINICA NA VELIKA UDALJENJA

U uvodu knjige¹ autori konstatuju da su u savremenim uslovima uloga i značaj prebacivanja jedinica na velika udaljenja veoma porasli. Pod pojmom „prebacivanje na veliku udaljenost” oni podrazumevaju marševanje jedinica i njihovo prevoženje železničkim, vodenim i vazdušnim komunikacijama na udaljenje veće od dužine dnevnog marša.

USLOVI I NAČINI PREBACIVANJA JEDINICA NA VELIKA UDALJENJA

Na prebacivanje jedinica do rejonu borbenih dejstava imaće uticaja: mogućnosti i karakteristike dejstava protivnika radi sprečavanja pristizanja rezervi iz dubine, stanje komunikacija po kojima se kreću jedinice i njihova propusna moć s obzirom na mogućnost obimnih rušenja i kontaminacije, stepen pripremljenosti samih jedinica za ovo prebacivanje, njihove tehničke mogućnosti i sposobnosti da se kreću na velike udaljenosti u uslovima početnog perioda rata.

Zavisno od mogućnosti i dejstava protivnika, kao i stanja komunikacija, prebacivanje jedinica u početku borbenih dejstava izvodiće se, po mišljenju autora, najverovatnije u složenoj i brzo promenljivoj situaciji, pod udarima nuklearnog i drugog oružja. Ovo stoga što će protivnik težiti da prebacivanje jedinica uspori i zadrži raznim sredstvima i načinima, da im nanose što veće gubitke i spreči pristizanje svežih snaga na front. U tom smislu on će i nanositi raketno-nuklearne udare i dejstvovati avijacijom po jedinicama i najvažnijim objektima na komunikacijama.

Međutim, mogućnosti protivnika za nanošenje udara po objektima i jedinicama koje se prebacuju nisu jednake. Tako, na primer, na dubini preko 1.000 km od linije fronta udare mogu nanositi samo srednji strategijski bombarderi (čiji je radijus dejstva do 3.000 km). Rakeete srednjeg dometa (do 4.600 km) i deo taktičkih bombardera (čiji je radijus preko 1.000 km).

Intenzivnije dejstvo protivnika po jedinicama u toku prebacivanja i po komunikacijama treba očekivati u zoni dubine od 500 do 1.000 km i bliže liniji fronta. U toj zoni udare mogu nanositi: glavnina taktičke avijacije, krilate rakete dometa do 900 km (na manjim visinama), rakete tipa „Pershing” — do 700 km, „Sergeant” — do 140 km, „Honest John” — do 40 km.

¹ Передвижение подразделений на большое расстояние, авторы Никишин И. М. и Вьеденский В. А., издание VI МО СССР, Москва, 1967. год. Приказом су обухваћена само прва два поглавља књиге, тј. услови и načини пребацивања јединица (посебно моторострелачких и тенковских) на велика удаљења.

Pri tome, ističu autori, na dubini od 150 do 500 km od linije fronta protivnik može upotrebiti, orijentirno, oko 20% nuklearnih b/s KoV, a ostalih 80% samo na dubini od 15 do 30 km (haubice 203,2 mm, topove 175 mm, rakete „Honest John” itd.).

Analiza protivnikovih mogućnosti u nanošenju udara radi sprečavanja prebacivanja jedinica pokazuje da on na odstojanju preko 500 km od fronta raspolaže malim brojem nuklearnih sredstava i da neće moći da nanosi snažne nuklearne udare po kolonama, već po velikim nepokretnim ciljevima. U zoni od 500 km i bliže frontu treba očekivati nuklearne udare pretežno po jedinicama koje se prebacuju.

U svakom slučaju, jedinice u toku prebacivanja mogu naići na kontaminirane i razrušene rejone koje će protivnik stvarati svojim NHB b/s. Takvi rejoni predstavljaju tzv. nuklearne zaprečne barijere. Na mnogim vežbama NATO-a, tvrde autori, praktikovano je stvaranje nuklearnih prepreka na velikim rekama i drugim prirodnim pregradama, rušenje (površinskim nuklearnim udarima) železničkih i putnih mostova i najvažnijih saobraćajnih čvorova, uz istovremenu kontaminaciju zemljišta.

Dužina takvih nuklearnih barijera iznosila je 200 do 300 km, širina 40 do 50 km, a ešelonirane su na dubinu 300 i više km od linije fronta — sa međusobnim rastojanjem do 150, a ponekad i više kilometara. Prema tome, jedinice u toku prebacivanja ka frontu mogu naići na kontaminirano zemljište u ukupnoj dubini od nekoliko stotina kilometara, koje će osetno smanjivati brzinu prebacivanja jedinica i stvarati složenu situaciju na terenu. Sem toga, i same jedinice mogu potpasti pod nuklearne udare koje će protivnik nanositi radi uništenja jedinica i radiološkog kontaminiranja zemljišta. Zato će protivnik, po pravilu, pribegavati površinskim i niskim vazдушnim eksplozijama.

Pored dejstva nuklearnim b/s, protivnik može nanositi ozbiljne gubitke jedinicama i udarima raketa i avijacije, primenjujući pri tome BOt, napalm i obične projekte. Istovremeno duž marš-ruta on može široko upotrebljavati diverzantsko-izviđačke grupe i odrede, jačine čete do bataljona, naoružane lakim automatskim oružjem i snabdevene sredstvima za diverziju i izviđanje. Ove grupe i odredi mogu imati od diverzantskih sredstava: mine, zapaljive i eksplozivne materije, biološka b/s i nuklearne uređaje. Veći odredi mogu biti opremljeni u predajnicima za ometanje, teškim naoružanjem i prevoznim sredstvima (kamionima i helikopterima).

Sem diverzantskih grupa i odreda, na dubini do 100 km od linije fronta mogu dejstvovati i taktički vazdušni desanti, u jačini čete do bataljona, čiji je zadatak da zadržavaju jedinice na maršu ili da ometaju njihovo prevoženje.

U takvoj situaciji jedinice će morati da menjaju ukrčne i iskrčne rejone, da savlađuju kontaminirano zemljište i porušene rejone, menjaju vrstu transporta i način prebacivanja, a ponekad i da ga prekidaju i vode borbu radi uništenja protivnika. U vezi s tim, ističu autori, komandanti će morati da uzmu u obzir dejstvo protivnika i da blagovremeno izaberu najcelishodniji način prebacivanja jedinica, predviđajući razne varijante — analogne promenama situacije.

U pogledu samog načina prebacivanja jedinica autori napominju da one mogu marševati, prevoziti se železnicom, vodenim ili vazдушnim putem, ili kombinovati neke od ovih načina.

Marš je osnovni i najcelishodniji način prebacivanja na velika udaljenja; on obezbeđuje veliku brzinu kretanja i stalnu borbenu gotovost, što u početku rata može često da bude i osnovni kriterij prilikom izbora načina prebacivanja jedinica. Njime se ujedno omogućuje izvođenje manevra i obilaženje kontaminiranog zemljišta i porušenih rejlona. Istovremeno treba imati u vidu da dugotrajni marševi izazivaju veliko fizičko naprezanje vozača, veće trošenje borbene tehnike, složenije materijalno i tehničko obezbeđenje itd. Dovoljno je, smatraju autori, ukazati na primer da u toku samo jednog dnevnog marša vozači koriste 5.000 do 6.000 puta komande i da svaki put troše snagu od 30 do 35 kg, što znači da njihovo dnevno opterećenje iznosi 150 do 200 tona.

Uspeh kretanja jedinica na maršu umnogome zavisi od razvijenosti i kvaliteta magistralnih i rokadnih puteva, mostova i vremenskih uslova. U svakom slučaju marš treba izvoditi maksimalno mogućim brzinama (u datim uslovima), uz ogromno naprezanje, posebno vozača, uzimajući u obzir tehničke mogućnosti transportnih i borbenih vozila.

Mogućnosti tenkovske jedinice za ostvarenje marša neposredno zavise od rezerve radnih motočasnova tenkova. Pri tome treba uzeti u obzir da tenkovska jedinica treba da stigne u novi rejlona sa još dovoljno radnih motočasnova za dalja dejstva. Ozbiljan problem za kretanje tenkovskih jedinica na velika udaljenja predstavlja rezerva rada gusenica izražena u časovima; zbog toga treba imati rezervne kompletne članaka i zamenjivati dotrajale. Da bi se izbeglo suviše trošenje tenkova, organizuje se prevoženje tenkovskih jedinica na specijalnim auto-prikolicama (trajlerima).

Železnica je sposobna da prevozi jedinice i terete na velika udaljenja. I danas je preporučljivo, po mišljenju autora, orijentisati se na nju za prevoženje motostreljačkih i tenkovskih jedinica na velika udaljenja, posebno pre početka borbenih dejstava, jer ova vrsta transporta ima niz pozitivnih osobina (dobra tehnička baza, ne zahteva vreme za mobilizacijski razvoj, radi danonočno i po svakom vremenu itd.). Ukoliko se na vreme pripreme i organizuju, železnice će, relativno stabilno, raditi i u uslovima većih razaranja. Danas je moguće za 3 do 4 dana uspostaviti saobraćaj kroz svaki porušeni železnički čvor, dok je nekad za to trebalo 7 do 8 dana.

Prevoženje tenkova na manja udaljenja nije celishodno, jer su oni u stanju da ih sami brže savlađuju. Smatra se da je prevoženje jedinica rentabilno ako je udaljenost veća od zbira kilometara njihovog dvodnevnog marša. Međutim, pri slaboj putnoj mreži, zimi, kada su putevi raskaljani itd., jedinice se mogu prevoziti i na manja udaljenja. Pojavom nuklearnog oružja železnica je postala jako osetljiva. Železničke tračnice i ostala postrojenja, kao i putevi, biće rušeni na najosetljivijim mestima, pre svega na važnim čvorovima i velikim rekama; onesposobljene mogu biti i čitave deonice koje prolaze kroz važne rejlone. I pored toga, za prevoženje jedinica treba maksimalno koristiti deonice dužine čak i 100 do 150 km. Zbog osetljivosti železnice, jedinice moraju biti spremne da se u slučaju potrebe brzo iskrcaju i da produže kretanje sopstvenim sredstvima.

Vodeni transport (rečni i pomorski) može odigrati određenu ulogu prilikom prebacivanja jedinica na velika udaljenja; međutim, ovo prevoženje je sporo u odnosu na druge vrste, u organizacijskom smislu je složeno, zahteva mnogo sredstava, jaku zaštitu iz vazduha, itd. To ne znači da ga u povoljnim situacijama ne treba koristiti.

Vazdušni transport je jako mobilan, ali nije mnogo pogodan u slučaju da protivnik upotrebi nuklearno oružje. Pa ipak, ovaj način transporta sve više se koristi za prevoženje jedinica na velika udaljenja. Međutim, mogućnosti avijacije u prenošenju teške tehnike još su ograničene. Prevoženje ovim načinom omogućuje jedinicama da relativno skriveno, preletevši kontaminirano zemljište i porušene rejone, najbrže i borbenu sposobne stignu na određena mesta. Glavna prednost vazdušnog transporta nad drugim vrstama prevoženja jeste dobijanje u vremenu, pri čemu se čuvaju: snaga ljudstva, materijalna sredstva i rezerve radnih motočasova vozila. Sem toga, jedinice mogu da ubrzo po pristizanju stupe u borbu i da, na izvestan način, svojom pojavom (u novom rejonu) iznenade protivnika. Istovremeno, ovo prevoženje zahteva temeljitu organizaciju, zaštitu transportnih aviona u toku leta i dovoljan broj aerodroma u ukrcnim i iskrcnim rejonima.

Kombinovano kretanje ostvaruje se istovremenom primenom raznih vrsta transporata; ono obezbeđuje da se u najkraćem roku izvrši prevoženje na veliku udaljenost. Što se tiče prevoženja motostreljačkih i tenkovskih jedinica na velika udaljenja, ovo istovremeno korišćenje raznih vrsta transporterata ne dolazi u obzir jer se ove jedinice moraju prevoziti uvek u kompletnom sastavu.

Zato se u zaključku ističe da su osnovni načini prevoženja motostreljačkih i tenkovskih jedinica na velika udaljenja — marš i kombinovano prevoženje sa postupnim pretovarom sa jedne na drugu vrstu transporta, jer oni obezbeđuju stalnu borbenu gotovost.

ZAHTEVI KOJI SE POSTAVLJAJU JEDINICAMA PRILIKOM PREBACIVANJA NA VELIKA UDALJENJA

Prebacivanja na velika udaljenja u početku rata nameću jedinicama zahteve od čijeg izvršavanja zavisi da li će one — borbenu sposobne za izvođenje aktivnih dejstava — uspešno stići u određene rejone.

Zadržavanje i stizanje u određene rejone sa zakašnjenjem, prolongira ili onemogućava izvršenje borbenog zadatka u novom rejonu. Svako ovakvo zadržavanje pogoduje protivniku; on može nanositi gubitke našim jedinicama koje vode borbu dok ne pristignu sveže snage iz dubine, a zatim i ove razbiti. Da bi se održao određeni tempo kretanja — marša i sačuvala borbena gotovost, jedinice moraju brzo menjati pravce kretanja radi obilaženja porušenih, popaljenih ili poplavljenih rejona, ili kretanja onim pravcima gde je najmanji intenzitet zračenja. Ukoliko se porušeni rejoni ne mogu obići, jedinice ih savlađuju. Isto tako jedinice se pripremaju za savlađivanje širokih vodenih prepreka, za vođenje borbe sa desantnim snagama i diverzantskim grupama.

Održavanje pune borbene gotovosti nameće se kao važan zahtev jedinicama pri kretanju — maršu. Potrebno je ne samo na vreme stići

u određeni rejon već i biti spreman za izvođenje borbenih dejstava. Na maršu se preciziraju mere za rekreaciju (okrepljenje) ljudstva, posebno vozača. Tehničko stanje borbene i specijalne tehnike održava se na nivou koji obezbeđuje jedinicama da mogu stupiti u borbu.

Prilikom prevoženja dogodiće se da pojedine jedinice budu odvojene od svoje više jedinice. One u toku transportovanja mogu biti iskrcane i produžiti marš sopstvenim sredstvima, zbog čega je preporučljivo da komandanti nižih jedinica upoznaju novi rejon i vreme kada treba tamo da stignu, kao i rejone u kojima mogu ući u sastav više jedinice, i sl.

Treba imati u vidu da se u početku borbenih dejstava u nuklearnim uslovima kod izvesnog dela ljudstva mogu pojaviti znaci povećanog straha, rasejanosti, pa čak i osećanje izgubljenosti, beznadežnosti, što sve može znatno da umanji borbene mogućnosti jedinica i njihovu organizovanost. Sve to upućuje na to da se borba sa „nuklearnom bojazni” kod ljudstva shvati kao najvažniji zadatak partijsko-političkog delovanja.

Prema mišljenju vojnih rukovodilaca SAD i Velike Britanije, dejstvo specijalnih izviđačko-diverzantskih grupa i odreda — u kombinaciji sa primenom nuklearnih b/s — u velikoj meri utiče na stvaranje panike i zabune, narušava komandovanje i slabi borbene sposobnosti protivnikovih jedinica. Takvi planovi onemogućavaju se visokom budnošću ljudstva. Odgovarajuću pažnju treba obratiti i fizičkom vaspitavanju. Vojnike treba učiti plivanju, postupku prilikom spasavanja u vodi, korišćenju aparata sa kiseonikom pri letenju avionom i podvodnom forsiranju reke.

Veliki značaj ima tajnost kretanja — prebacivanja i to ne samo radi iznenadnosti manevra, već i da bi se smanjile protivnikove šanse za nanošenje nuklearnih udara po jedinicama. U tom smislu zahtevaju se sledeće mere: maskiranje, kretanje noću ili pri slaboj vidljivosti, kao i korišćenje maskirnih svojstava zemljišta na predancima i prenoćistima, u ukrnim i iskrnim rejonima itd. U jedinicama se za vreme kretanja organizuju osmatranje i protivvazdušna zaštita streljačkim naoružanjem i dodatnim sredstvima.

PNHBO se u toku kretanja na velika udaljenja organizuje da bi se maksimalno oslabilo neprijatejsko dejstvo i jedinice borbeno sposobne dovele u određene rejone. Jedinice u toku kretanja mogu više puta naići na prostrana kontaminirana zemljišta koja moraju da obilaze ili savlađuju, pri čemu će biti kontaminirane. Sve to zahteva detaljnu organizaciju i preduzimanje mera PNHBO, stabilno komandovanje i stalno kontrolisanje da li je i u kom stepenu ljudstvo ozračeno.

MARŠ MOTOSTRELJAČKIH I TENKOVSKIH JEDINICA NA VELIKA UDALJENJA

Po mišljenju autora, jedinice moraju uvek biti sposobne za marš na velika udaljenja. Uslove organizacije i izvršenja marša određuju: situacija na zemlji i u vazduhu, karakteristike zemljišta, doba dana i godine i stanje jedinica. Uspeh će zavisiti, između ostalog, i od mar-

ševskih mogućnosti jedinica. Pod ovim se podrazumeva sposobnost jedinica da u toku jednog, ili nekoliko dana savladaju određene deonice, a da pri tome sačuvaju svoju borbenu sposobnost. Osnovni pokazatelji marševskih mogućnosti su srednja brzina kretanja i dužina dnevnog marša.

Srednja brzina kretanja se dobija deljenjem pređenog puta sa vremenom kretanja, ne računajući vreme utrošeno na izdužavanje, zastanke i sasređivanje kolone u novom rejonu. Autori navode podatak da sa istom tehnikom i po istom putu vozači tenkova prve klase postižu 25 do 30% veću brzinu od vozača treće klase.

Dužina dnevnog marša meri se od polazne do najudaljenije tačke u novom rejonu predanka (prenočišta) ili prikupljanja i zavisi od prosečne brzine i vremena kretanja kolona. Računa se da savremeni tenkovi, oklopni transporter i automobili mogu da rade 16 do 18 časova na dan, što i određuje dužinu kretanja. Dnevni marš može iznositi 200 do 250 km, ponekad i više, a u planinama, šumi, itd. i manje.

Kao što se vidi, marševske mogućnosti jedinica nisu male, ali se za njihovu realizaciju traže temeljne pripreme za marš, njegovo detaljno obezbeđenje, strogo pridržavanje marševske discipline i izbor marševskih poredaka prema situaciji. Uspeh marša, u znatnoj meri, zavisi od njegove umešne organizacije, koja može biti raznovrsna, ali uglavnom zavisna od postavljenog zadatka, raspoloživih snaga i sredstava, veličine dnevnih marševa, stanja puteva i drugih uslova.

Prilikom procene protivnika (ukoliko se raspolaže podacima o njemu) komandant jedinice ocenjuje jačinu njegovih snaga, sastav i udaljenje od rejona predanka (prenočišta, konačnog rejona prikupljanja), kao i karakteristike njegovih mogućnih dejstava. Pre poslednje etape kretanja, protivnik se procenjuje detaljnije; određuju se linije verovatnog susreta s njim i mogući načini dejstva na njima. Sem toga, određuju se verovatni rejoni gde neprijatelj može baciti vazdušne desante i diverzantske grupe, kao i linije i mogući načini kontaminacije zemljišta, radiološkog i hemijskog dejstva.

Pri oceni svoje jedinice uzima se u obzir njen raspored, stanje, borbeni kvaliteti, marševske mogućnosti, stanje materijalnih sredstava i potrebe i mogućnosti njihove popune, nosivost transportnih sredstava itd. Ujedno se određuje pogodan marševski poredak koji obezbeđuje izvršenje drugih zadataka.

Ocenjujući radiološku i hemijsku situaciju, komandant predviđa redosled i način savlađivanja kontaminiranog zemljišta i rejona nuklearnih udara u toku marša. Takođe se određuje redosled izvođenja delimične dekontaminacije ljudstva i tehnike posle savlađivanja tih zona.

Zemljište se ceni, po pravilu, po karti i aerofoto-snimku za čitavu dužinu marša. Pri tome treba odrediti: stanje komunikacija, mogućnu brzinu kretanja na pojedinim njihovim deonicama; broj i stanje mostova, prelaza i velikih naselja na njima i redosled njihovog prolazanja; punktove za regulisanje kretanja i mesta zastanaka, rejone predanaka (prenočišta); povoljne linije na poslednjoj etapi koje treba zauzeti radi obezbeđenja razvoja glavnih snaga u slučaju susreta sa protivnikom. Pri oceni zemljišta posebno je važno naznačiti obilazne puteve oko raznih kritičnih — osetljivih mesta koja mogu biti izložena

udarima nuklearnih i hemijskih b/s, kao i redosled savlađivanja uo denih prepreka u slučaju rušenja mostova, itd.

Važno mesto u radu komandanta jedinice, pri organizovanju marša na veliku udaljenost, zauzima obezbeđenje jedinice na maršu.

Izviđanje na prvim deonicama usmerava se na određivanje stanja komunikacija i prelaza, otkrivanje prepreka i kontaminiranih zemljišta i pronalaženje obilaznih puteva. Prilikom izviđanja protivnika na deonicama na kojima je susret s njim mogućan, sastav izviđačkih organa znatno se povećava.

PNHBO se organizuje — za sve vreme trajanja marša — radi očuvanja borbene sposobnosti jedinice i njenog blagovremenog pristizanja u novi rejon prikupljanja. U osnovne mere zaštite spadaju: prognoziranje; RHB-izviđanje, obaveštavanje o RHB-kontaminaciji; rastresitost i maskiranje; korišćenje zaštitnih sredstava i zaštitnih svojstava zemljišta i tehnike; izbor najcelishodnijih načina savlađivanja kontaminiranog zemljišta i obezbeđenja ljudstva u toku dejstava na kontaminiranom zemljištu; kontrola radiološke ozračenosti ljudstva; izvođenje sanitetsko-higijenskih i profilaktičkih mera; obezbeđenje jedinica zaštitnim sredstvima; otklanjanje posledica od dejstva NHB b/s.

Rejoni za predanak (prenočište) odabiraju se tamo gde ima dovoljno prostora za rastresit razmeštaj, gde postoje prirodne maske i dobri putevi za kretanje. Bolju zaštitu obezbeđuje ispresecano zemljište sa uskim, dubokim i izlomljenim jarugama, sa dolinama i vrtačama, kao i šumski masivi i šumarci.

Zaštita ljudstva pri savlađivanju kontaminiranog zemljišta postiže se: korišćenjem tenkova, transportnih sredstava i individualnih sredstava za zaštitu; zatim, preduzimanjem profilakse, izborom najcelishodnijih načina savlađivanja kontaminiranog zemljišta, i sl.

Kao što je već ranije pomenuto, kontaminirano zemljište jedinice obilaze ili savlađuju. Obilazak se može vršiti ukoliko sa strane postoje dobri putevi i ukoliko je za obilazak potrebno manje vremena od čekanja da radijacija opadne na podnošljiv stepen. Kretanje jedinica po putu sa visokim intenzitetom zračenja moguće je kada je vreme izuzetno „ograničeno”. To će biti slučaj kada radioaktivna prašina počne da pada po jedinici koja se kreće. U tom slučaju brzina kretanja se povećava do maksimuma. Ukoliko se jedinica odluči da sačeka slablje nje intenziteta radijacije, ona se zaustavlja pred kontaminiranim zemljištem, rastresito razmešta i dobro zaštićuje iz vazduha.

Otklanjanje posledica dejstva NHB b/s obuhvata niz mera usmerenih na brzo uspostavljanje borbene sposobnosti jedinica, kao što su: uspostavljanje narušenog komandovanja sa jedinicama; izviđanje rejona udara; spasavanje, evakuacija i lečenje; dekontaminacija; raščišćavanje i osposobljavanje puteva za pokret; gašenje požara koji ugrožavaju jedinicu; prečišćavanje vode i hrane; izoliranje i karantiniranje raznosilaca bolesti i borba protivu njih u rejonima upotrebe bioloških b/s.

U toku marša na velika udaljenja dekontaminacija se izvodi: delimična — po napuštanju kontaminiranog zemljišta, potpuna — u rejonu predanka (prenočišta) ili po dolasku u određeni rejon.

Inžinjerijsko obezbeđenje je veoma značajno za uspešno ostvarenje marša na velika udaljenja. Bez obzira na sve marševske

kvalitete tehnike, tempo kretanja kolona zavisi od karaktera i prolaznosti zemljišta.

Prolaznost zemljišta u savremenim uslovima treba ocenjivati ne samo sa aspekta postojećih prirodnih prepreka, već i nastalih i mogućnih ruševina, zavala, reiona požara, usova i kontaminiranog zemljišta. Od prirodnih prepreka vodene mogu posebno da utiču na tempo kretanja. Na osnovu gledišta mnogih vojnih rukovodstava kapitalističkih zemalja, po otpočinjanju borbenih dejstava moraju se rušiti, svim raspoloživim sredstvima i načinima, mostovi na mnogim magistralama (pre svega, na osnovnim). U vezi s tim, jedinica treba umešno, brzo i skriveno da prelazi preko reka na pravcu svog kretanja. Na tempo kretanja mogu uticati i druge prepreke, kao što su kanali, zalivi, manje a duboke reke, jaruge, itd.

Savlađivanje prostranih zaprečnih zona koje će protivnik stvarati na putevima zahteva blagovremeno i detaljno inženjersko izviđanje, otklanjanje prepreka i ruševina, pripremu puteva koji će obezbediti visok tempo kretanja kolona. U tim uslovima veoma je značajna sposobnost jedinica svih rodova vojske da samostalno savlađuju prepreke i ruševine, da iz pokreta forsiraju reke i poplavljena područja.

Poznato je da se u cilju skrivenog kretanja jedinica koriste noć i slaba vidljivost, da se biraju komunikacije zaklonjene od osmatranja iz vazduha i ujedno postavljaju protivradarske maske na otkrivenim delovima puteva, da se strogo održavaju marševska disciplina, svetlosno maskiranje, kao i maskiranje vozila i druge tehnike na zastancima i predancima i u toku pokreta, da se primenjuju dimne zavese za vreme prelaza preko mostova, ograničava rad radio-sredstava, a veza održava kratkim signalima pri izbijanju na pojedine linije, i sl.

U nedostatku prirodnih maski, u toku marša organizuje se protivradarsko obezbeđenje koje obuhvata uništavanje ili ometanje radio-tehničkih sredstava protivnika, kao i postavljanje maski-ometača, itd.

Pozadinsko obezbeđenje biće takođe veoma složeno. Zato se sve jedinice do početka marša popunjavaju do norme, a u nekim sredstvima (na primer, gorivu) stvaraju se dopunske rezerve iznad normi. U svim kolonama organizuje se kvalifikovana služba za sve vrste pomoći na maršu (rezervni tegljači, kamioni, gorivo, rezervni delovi, hrana, odeća, pokretne radionice, sanitetske ekipe, itd.).

Popunjavanje gorivom i hranom, po pravilu, vršiče se na velikim odmorima i predancima. Veoma je važno da se pravilno i racionalno organizuje popunjavanje vozila gorivom.

Velike teškoće u toku kretanja mogu nastupiti u obezbeđenju jedinica hranom, zbog čega se preporučuje da se povećaju pokretne rezerve hrane, pre svega hleba. Snabdevanje toplom hranom zavisiće od situacije i treba nastojati, ističu autori, da ljudstvo bar dvaput dnevno primi topli obrok.

Ostvarenje marša. Čelo jedne jedinice dolazi na polaznu tačku tek pošto se začelje prethodne jedinice udaljilo na određeno odstojanje od pomenute tačke. U toku noćnog marša treba puteve vidno obeležiti, zatim održavati maskirnu disciplinu, posebno svetlosnu — kako u toku samog kretanja, tako i na odmorima. Kretanje kolona

treba da se zasniva na takvim proračunima da se jedinice do svanuća razmeste za predanak i maskiraju.

Tesnaci i mostovi se prelaze bez zaustavljanja. Na takva mesta mogu se ranije uputiti inženjerijske i jedinice za remont i evakuaciju. Jedinice se na odmorima i predancima razmeštaju rastresito duž puta, sa proračunom da protivnik ne može jednim projektilom istovremeno tući dva bataljona i da se, pri produženju pokreta, kolona može lako izdužiti.

U rejonima predanka (prenoćišta) svaka jedinica organizuje neposredno osiguranje, izviđanje, PNHBO, PAO, službu regulisanja saobraćaja, itd.; ujedno određuje i dežurnu jedinicu. Istovremeno se kopaju uski rovovi, podižu šatori i kolibe. Posebna pažnja poklanja se maskiranju od osmatranja iz vazduha, kao i održavanju stalne borbene gotovosti.

Na signal „nuklearna opasnost” jedinice produžavaju kretanje, preduzimajući odgovarajuće mere, a ukoliko ima mesta može se zauzeti i rastresiti raspored po dubini. U slučaju da protivnik nanese nuklearni udar po koloni ili da primeni druga sredstva, komandant donosi odluku da jedinice otklone posledice sopstvenim sredstvima, dok tamo gde ima većih gubitaka upućuje i svoje snage i sredstva kao pomoć.

Rastresito, brzo i skriveno kretanje štiti jedinice od nuklearnih udara. Savlađivanje kontaminiranog zemljišta može biti kako u početku marša, tako i pri podilaženju frontu. Izviđačka služba za sve vreme izveštava štabove o kontaminaciji i ukazuje na obilazne puteve i pravce. Komandant donosi odluku za savlađivanje kontaminiranog zemljišta i dejstvo na njemu. Pri tome se određuju: način savlađivanja kontaminiranog zemljišta i samog puta, redosled i vreme savlađivanja, brzina kretanja, moguće doze ozračenja ljudstva, i sl.

Pri određivanju puteva treba ceniti ne samo stepen radijacije na njima već i mogućnu brzinu kretanja. Ponekad, na izvesnom pravcu, stepen radijacije može biti nizak, ali se na njemu ne može postići velika brzina kretanja, usled čega može doći do većeg ozračenja ljudstva nego pri savlađivanju kontaminiranog zemljišta sa višim intenzitetom zračenja — ali na kojem se može postići maksimalna brzina kretanja.

Nekada se motostreljačke jedinice mogu prebacivati preko kontaminiranog zemljišta i avionima i helikopterima, dok bi ga tenkovske jedinice savlađivale po pravcima na kojima je najmanji intenzitet zračenja.

U toku poslednjih etapa kretanja protivnik može baciti i vazdušne desante na puteve. Jedinice moraju biti spremne da ih unište, kako za vreme samog leta, tako i u rejonima spuštanja (desantiranja). Ponekad ova dejstva mogu poprimiti karakter borbe u susretu, a ako vazdušno-desantne jedinice zauzmu važne objekte i rejone, tada se uništavaju odlučnim napadom, ili blokiraju samo delom snaga kako se glavne snage ne bi zadržavale.

LJ. B.

NEKE NAPOMENE O ODBRANI OBALE

Savremena organizacija odbrane obale ne može se, prema mišljenju autora,¹ zasnivati na istim načelima na kojima i organizacija odbrane u dubini teritorije. Iskustva iz poslednjeg svetskog rata u pogledu odbrane obale ukazuju na to da kod napadača odmah po iskrcavanju nastupa period krize koji branilac može uspešno da iskoristi i da već iskrcane snage odbaci u more.

Takve krize stvarno nastaju i to se ne može negirati. Autor ovde misli na onaj kritičan period kod pomorskog desanta koji počinje kada vazduhoplovne i mornaričke snage počnu prenositi vatru u dubinu i traje dok se prvi talasi desanta ne domognu obale. Smatra se da je taj trenutak vrlo pogodan za branioca, odnosno da mu se tada ukazuje mogućnost da otvori snažnu vatru, u prvom redu protivtenkovsku, protiv prvog desantnog talasa.

Međutim, ističe autor, stvarnost je nešto drugačija: danas se i manji brodovi mogu sigurno osloniti na sopstvenu vatru (rakete) sa kojom su u stanju da neutrališu braniočeve centre otpora raspoređene duž obale; prvi talasi mogu biti podržani amfibijskim oklopnim sredstvima koja još u toku pokreta more-obalni rub otvaraju vatru; ove vatre se uključuju u opšti vazdušno-pomorski vatreni sistem koji dejstvuje nesmanjenom snagom kako u toku iskrcavanja, tako i za vreme prodiranja kroz dubinu odbrane. Uostalom, to nedvosmisleno potvrđuju i neka iskustva iz Normandije pri kraju drugog svetskog rata.

Autor smatra da poziciona (statična) odbrana ne nudi toliko mogućnosti da se rezerve drže prikrivene kako bi mogle intervenisati na mestima iskrcavanja i odbaciti napadača sa obale. Pri takvoj odbrani branilac nije u mogućnosti da sa sigurnošću ustanovi, s obzirom na mnogo tačaka iskrcavanja, gde se iskrkala glavnina napadačevih snaga, niti da spreči razvoj desanta i izoluje rejon iskrcavanja — jer je upotreba rezerve znatno otežana. Posebno je onemogućeno, zbog napadačeve nadmoćnosti u vazduhu, svako prebacivanje rezerve pomoću vozila iz jednog rejona u drugi.

Prema mišljenju autora, treba realno očekivati da će u savremenim uslovima do kritičnog trenutka kod snaga koje vrše desant doći pre u toku prodiranja iskrcanih jedinica ka unutrašnjosti, što znači dalje od obale, negoli u trenutku iskrcavanja na obalni rub. Zato se i smatra da će do toga doći u trenutku kada brodska artiljerija ne bude više mogla da obezbeđuje punu vatrenu podršku iskrcanim jedinicama, tj. kada se tim snagama povećavaju potrebe i zahtevi za municijom i

¹ Col. f. Adriano Salvadori: *Alcuni appunti sulla difesa costiera*, »Rivista militare«, Italija, jun 1968. god.

ostalim materijalnim sredstvima. Tada je branilac u mogućnosti da prekinе taj dotur, odnosno da dovede napadača u težak položaj i tuče ga lakše negoli u toku iskrcavanja. Taj kritični trenutak za napadača može trajati sve dok ne uspostavi i učvrsti mostobran. Zato odbranu ne treba da interesuje samo obalni rub, već objekti od životne važnosti raspoređeni po dubini — čija uloga nije smanjena ni po obrazovanju mostobrana.

Savremena shvatanja odbrane obale daju veću prednost elastičnoj odbrani po dubini, koja bi se oslanjala na dejstva oklopnih i mehanizovanih jedinica, samohodne artiljerije i avijacije, negoli organizovanju statične-pozicione odbrane, pogotovu kada branilac nije u stanju da ostvari sigurnu odbranu obalnog ruba. Organizacija odbrane po dubini zahteva veću upotrebu snaga i sredstava, ali nudi i više prednosti.

Kada se radi o frontu, autor je mišljenja da je najcelishodnije posesti položaje duž pravaca koje neprijatelj mora koristiti da bi se domogao određenih objekata u dubini.

Međutim, ako je reč o dubini odbrane, njene prednosti se ogledaju u tome što olakšava:

otkrivanje i iznuravanje neprijatelja u toku iskrcavanja na obalni rub i kasnije kada se, zbog vatrene nadmoćnosti napadača, ne pretpostavlja odbrana obalnog ruba po svaku cenu;

zaustavljanje ili bar usporavanje napadača pred onim položajima koje će on svakako nastojati da zauzme i time olakša svoje prodiranje kroz dubinu, a koji obezbeđuju braniocu manevarski oslonac za brza protivdejstva;

preduzimanje odlučujućeg protivnapada uz upotrebu snažne rezerve, pri čemu treba striktno voditi računa o njenom najcelishodnijem korišćenju.

Ako se pođe od ovakve organizacije odbrane onda je, smatra autor, moguće postići najpogodniji raspored snaga kako po frontu tako i po dubini, nasuprot pozicionoj-statičnoj odbrani, koja se organizuje po određenim (najvažnijim) zonama na obali, ali kojom se ne može obezbediti odbrana svakog dela obalskog pojasa. Međutim, pojedine zone na obali koje ne nude najpovoljnije uslove za izvođenje desanta treba takođe kontrolisati mehanizovanim patrolama i izvršiti određena zaprečavanja da bi se neprijatelj, u slučaju da i na takvim mestima izvrši desant, privremeno zadržao do dolaska braniočevih pokretnih rezervi. U zonama gde postoji najveća mogućnost neprijateljskog iskrcavanja, organizacija odbrane mora dostići najveći stepen upornosti, što znači da, pored elemenata za otkrivanje i iznuravanje neprijatelja, treba organizovati odbranu duž pravaca koje će napadač svakako koristiti; pri tome treba ostvariti vatrenu vezu između svih elemenata odbrane, kontrolisati međuprostore i zaprečiti ih, a sistemom odbrane po frontu i dubini obezbediti pravovremenu upotrebu pokretnih rezervnih sastava.

Načelno, organizacija odbrane obale, kako to autor ističe, mogla bi se sastojati od:

a) Pojasa za otkrivanje i iznuravanje. Njegovi osnovni zadaci su isti kao i snaga koje se nalaze u pojasu obezbeđenja. U okviru ovog pojasa mora da postoji služba izviđanja i osiguranja

obale (radarska sredstva, plovni objekti, avijacija, izvidnice, patrole za hvatanje iskranih diverzanata i sl.). Ovu službu mogu organizovati mornarica, avijacija i policija (žandarmerija, finansi, organi javne bezbednosti, itd.), u većem ili manjem prečniku, sa zadatkom otkrivanja pokreta na moru i diverzanata. Ovi organi treba da uspostave borbeni dodir sa iskranim snagama i da u granicama svojih mogućnosti preduzmu protivnapad. Pomoću isturenih patrola moguće je otkriti pravac kretanja napadačevih glavnih snaga, a pomoću sistema zaprečavanja njihov se pokret može usporiti do pristizanja braniočeve rezerve. Zaprečavanje se vrši podvodnim i drugim preprekama raspoređenim po čitavoj dubini ovog pojasa. Osnovno je da svi postupci snaga koje posedaju ovaj pojas, kao i njihova dejstva, koja treba da budu iznenadna, uporna i lukava, budu do detalja planirani još u vreme mira i da se ništa ne ostavi slučajju.

b) **Položaja otpora**, različite dubine (od 10 do 15 km). Zavisno od karakteristika obale on treba da obuhvati sistem otpornih tačaka, rastresito raspoređenih i pripremljenih za protivnuklearnu odbranu, a koje su izrađene po dubini duž pravaca kojima će napadač usmeriti svoja dejstva. Ove otporne tačke se moraju zaštititi prirodnim i veštačkim preprekama i drugim fortifikacijskim radovima kako bi se sa njih mogla pružiti uporna odbrana i omogućilo razvijanje rezerve. Broj otpornih tačaka zavisi od raspoloživih snaga, karakteristika zemljišta, posebno priobalnog dela, i borbenog rasporeda jedinica. Načelno, posadu otporne tačke treba da sačinjavaju snage jedne čete. Pored toga, potrebno je obrazovati i pokretne rezerve u čiji sastav treba uključiti mehanizovana sredstva, tenkove, amfibije, čamce i sl. U ovaj element odbrane — položaj otpora — poželjno je uključiti i delove iz pojasa za otkrivanje i iznuravanje (pošto izvrše svoje prvobitne zadatke) da bi kontrolisali međuprostore, onemogućavali ubacivanja, usporili prodiranje neprijatelja i kanalisali njegova dejstva.

Položaj otpora, tako zamišljen i organizovan, treba da: zapreči najpogodnije puteve koje će neprijatelj verovatno koristiti; uspostavi tesan borbeni dodir sa napadačem i smanji njegovu napadnu moć; onemoguću slobodu manevra napadača, zaustavljajući ga ili bar ograničavajući njegovo prodiranje; usmeri njegove snage prema određenim zonama gde mogu biti snažno tučene; i odredi prostorije za tučenje vatrom (nuklearnom ili konvencionalnom) i za upotrebu rezerve.

c) **Oklopne rezerve**, raspoređene po delovima duž obale i uglavnom orijentisane na obuhvatna i obilazna dejstva pojedinih rejona koji su od posebne važnosti za neprijatelja.

Iznoseći ovo o organizaciji odbrane, autor se ukratko osvrće na izvođenje protivnapada, naglašavajući da je najcelishodnije preduzeti ga kada se oceni da je kod napadača nastupio ranije pomenuti period krize. Protivnapad treba izvoditi brzo i snažno, uz pomoć nuklearne i konvencionalne vatre (pri aktivnoj upotrebi nuklearnih sredstava), ili uz podršku jake vatre konvencionalnih sredstava kopnenih, vazduhoplovnih i mornaričkih snaga (u slučaju potencionalne opasnosti od nuklearnih sredstava).

Na kraju članka autor iznosi i neka mišljenja o upotrebi rezerve. Ukoliko nisu stvoreni uslovi za njeno angažovanje u protivnapadu, ona se — po njegovom mišljenju — može upotrebiti za izvođenje zadržavajuće odbrane, za podršku jedinica drugog ešelona koje se uvode u borbu, kao i za obezbeđenje povlačenja sa položaja otpora.

Prema tome, uspeh odbrane obale u najvećoj meri zavisi od: pravovremenog prikupljanja podataka, brze i optimalne odluke, primene efikasne vatre za iznuravanje neprijatelja, mogućnosti neprekidnog zadržavanja neprijatelja, primene uzastopnog zaprečavanja po dubini, kao i elastičnosti odbrane — do položaja na kome će se pružiti glavni otpor.

A. R.